

IJTIMOYIY TARMOQLARNING IJOBIY VA SALBIY TARAFLARI

Asqaraliyeva Azizaxon Erkinjon qizi

FDU talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada hozirgi globallashuv davrida inson shaxs sifatida shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarning o'rnini o'rganilgan. Internet ya'ni ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda juda katta qudratli axborot tizimiga aylangan. Jahon miqyosida mafkuraviy-g'oyaviy tahdidlarni targ'ibot va tashviqot etishda muhim omil vazifasini o'tab kelmoqda va bu isbot talab qilmaydigan haqiqatdir.*

Kalit so'zlar: *Globalashuv, shaxs, inson omili, mafkura, internet, ijtimoiy tarmoq, ma'naviyat, sun'iy olam*

O'zbekiston zamini qadimda ikki buyuk uyg'onish davriga beshik bo'lgan. Bular: birinchisi ma'rifiy IX-XII asrlar, ba'zi manbalarda "O'rta asrlar Renessansi" deb ataladi. Ikkinchi Renessans esa temuriylar davri ya'ni – XIV – XV asrlarni o'z ichiga oladi. Hozirgi vaqtda ya'ni XXI asrda mamlakatimizda yana bir Renessans ya'ni uyg'onish jarayoni kechmoqda. XXI asrni raqamli texnologiya, globallashuv asri deymiz. Shuning uchun ham biz bugun YANGI O'ZBEKISTON, UCHINCHI RENESSANS so'zlarini ko'p marotaba eshitamiz. Bugungi kunda O'zbekiston demokratik o'zgarishlar, keng imkoniyatlar, amaliy ishlar va keng sharoitlar mamlakatiga aylanib bormoqda. Aynan mana shu jarayon islohotlarimizning eng katta natijasidir. O'z samarasini berayotgan islohotlarimizning biri sifatida "Elektron hukumat tizimini" yanada rivojlantirish, raqamli tehnologiyalarni takomillashtirish interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatishni keskin yaxshilash bo'yicha bugungi kunda bir qator vazifalar belgilab berilmoqda. Axborot xavfsizligini mustahkamlash masalasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Chet va rivojlangan boshqa davlatlarning tajribalarini puxta o'rgangan holda mamlakatimizda axborot kommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan 5 yillik milliy dastur ishlab chiqildi. Axborot texnologiyalari haqida hatto mamlakatimiz prezidenti SH. Mirziyoyev o'zining quyidagi fikrlarini bildirib o'tgan: - "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari rivoji barcha sohalarning jadal taraqqiyotiga xizmat qiladi, odamlarga qulaylik yaratadi". Davlatimiz rahbarining bu gaplarida odamlarga qulaylik deganda shuni tushunishimiz kerakki, elektron hukumatda insonlarning vaqti va ma'lum darajadagi mablag'lari tejaladi.

Biz yashayotgan davrda yuqori texnologiyalarning o'rnini va qadri juda baland tarmoq, ikkinchi oilamiz, do'stimiz va hatto o'zimizga aylanib borayotgan isbot talab qilmaydigan haqiqatdir. Internet, axborotlar qon-qonimizga singib ketgani bilan bir qatorda ularsiz bugun biz hayotimizning bir kunini tassavvur qilishimiz qiyin. Internet hayotning hamma sohasini jumladan, ta'lim sohasiga ham kirib bordi. Hozirgi kunda biror bir kompyuter yoki mobil aloqa vositalarini internetsiz tasavvur qila olmaymiz. Bundan bir necha yillar oldin internetsiz insonlar qanday yashagan ekanlar va qanday

qilib shunchalik qisqa vaqt ichida bunga o'rganib qolganimizga hayronman. Inson umrini taqsimlab chiqsak, uxlashdan tortib svetoforda qancha vaqt sarflashimizgacha o'rtacha umrga nisbatan olimlar hisoblab chiqishgan davrda bu statistikaga internet kiritilmagan edi. Endi esa bu kiritilishi oydek ravshan va aniq. Chunki inson hozirgi vaqtda ijtimoiy tarmoqlarga ketkazadigan vaqti oila a'zolari va do'stlariga ajratigan vaqtdan hech ham qolishmaydi, balki undan ham ko'proqdir. Ushbu maqola mavzusining dolzarbligi shundaki, bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar, har xil saytlar tobora ko'payib bormoqda. Hozirda ular yoshlar va bolalarning barcha bo'sh vaqtlarini hatto boshqa ishlarga sarflaydigan vaqtlarining ham bir qismini o'zlashtirmoqdalar. Masalan, o'smirlar va yoshlar internetdan, mobil aloqa vositalaridan ovqatlanayotganlarida ham foydalanishadi. Eng daxshatlisi shundaki, ruhshunoslarning ma'lumotlariga qaraganda, yoshlarda destruktiv va buzg'unchi g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitet to'liq shakllanmagani uchun o'qigan yoki ko'rgan axborotlariga tez ishonadi. Bunday hollarda internet yoshlarning ma'naviyatiga va ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ko'rinib turgan, dalil talab qilmaydigan haqiqatdir. Ayni paytda internet tarmoqlari yoshlar hayotini izdan chiqarib yuborishga qodir kuchli qurolga aylanib ulgurdi. Yosh avlodning deyarli 70-80% global tarmoqning asiriga aylanib qolgan va bu internetga qaramlik ya'ni nimofobiya kundan kun ortib bormoqda. Jahonning butun olimlari o'z faoliyatlari davomida kamida bir marta bo'lsa ham yoshlarning qanchalik tez internetga o'rganib qolish sabablarini o'rganishga harakat qilganlar, lekin bu izlanishlarga oid axborotlar juda kam. Nafaqat, O'zbekiston balki butun dunyoda millonlab odamlar internetga ko'p vaqtlarini sarflashadi. Bu paytda ular turli xil sohaga oid ish qidirish, yangi odamlar bilan tanishish, yangi do'stlar orttirish, hamkasblar, uzoq-yaqin insonlar muloqot qilish, o'ziga kerakli ma'lumotlarni izlash, o'z bilimlarini mustahkamlash yoki shunchaki kayfiyatni ko'tarish kabi mashg'ulotlar bilan shug'ullanadilar. Hozir gazeta o'qiydigan yoki televideniyalardan yangiliklarni tomosha qiladigan insonlarni kam uchratamiz, biroq ular juda kam. Ular, asosan, yoshi kata insonlarni tashkil etadi. Ko'pchilik odamlar barcha ma'lumotlarni internetdan topish mumkinligiga ishonib qolganlar. Shuning uchun ham internet rivojlanmagan davlatlardagi kabi odamlar kutubxonalarda vaqt o'tkazishmaydi yoki juda muhim va soni kam bo'lgan kitoblarga navbatda turishmaydi. Bizning bobolarimiz hatto boshqa shahar va davlatlarga kitoblardan foydalanish ya'ni kutubxona uchun borganlar. Endi esa bugungi kunda kutubxonaga borib bitta ma'lumot uchun bir nechta hatto o'nlab adabiyotlarni saralab o'tirish shart emas. Biz bugun biror ma'lumot kerak bo'lib qolsa vaqtimizni sarflab kitob qidirmasdan internetga ya'ni kompyuter texnologiyalariga murojaat qilamiz. Go'yoki kitobdan ma'lumot qidirish vaqtimizni ketkazadi. Undan ko'ra, internet biz uchun ancha qulay va vaqtimizni tejoychi vositadek tuyiladi. Ularga qaysi ma'lumot kerakligini yozib qidiruv tugmasini bosamiz va bir daqiqa ichida minglab ma'lumotlar kelib chiqadi. Biroq eng katta vaqtimiz internet uchun ketmoqda. Ko'pgina yoshlar virtual muloqotsiz suhbatga kirisha olmaydilar. Ular real hayotda muloqotni butunlay

unutib qo'yadilar. Ko'pincha odamlar to'xtamasdan internetdan , mobil aloqa vositasidan jamoat transportlarida , ko'chada va hatto do'stlari bilan uchrashganlarida ham ulardan foydalanishadi. Jamoat transportida telefonidan ko'zini uzmay kelayotgan bola u yerdagi axloq qoidalarini ham unutib qo'ymoqda. Ma'lum vaqt o'tishi bilan insonlarda refleks paydo bo'ladi. Bu refleks ularga ijtimoiy tarmoqlarga ehtiyoj bo'lmasa ham o'z elektron pochtaalarini tekshirishga undaydi. Endi ko'pchilik odamlar esda qolarli vaqtlarni , muhim lahzalarni saqlab qolish uchun turli xil rasm albomlariga tushirish uchun rasm olmaydilar. Balki hammasini endilikda ijtimoiy tarmoqlarga qo'yish va layklar yig'ish uchun rasmga oladilar. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarda kecha-yu kunduz o'tiradigan foydalanuvchilar bor. Ertalab ishda yoki maktabda ular birinchi navbatda ular o'z elektron pochtaalarini tekshiradilar. Ular shu darajada internetga bog'lanishdiki, hatto tongni u bilan qarshilab kunni u bilan kuzatayotganlarini o'zlari ham sezmay qolishmoqda. Ba'zida esa hatto asosiy biznesdan ko'ra ko'proq vaqt ajratadilar.

Doimiy ravishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish bizning ruhiyatimiz va aqliy qobiliyatimiz uchun ijobiy faoliyat emas. Buning o'rniga kitob o'qish yoki do'stlar bilan sayr qilish bilan shug'ullanishimiz bizga ko'proq foyda beradi. Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning barcha salbiy tomonlari bilan bir qatorda ijobiy tomonlari ham mavjud. Lekin birinchi navbatda undan qancha vaqt foydalanish kerakligini va undan kerakli maqsadda oqilona foydalanish kerakligini unutmasligimiz kerak. Internet zamonaviy sivilizatsiyaning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Hozirgi yoshlar internetga asosiy axborot manbai va asosiy aloqa vositasi sifatida qarashadi. Ular ,asosan, internetdan yangiliklar olish bilan birga internet-do'konlardan xarid qilish uchun ham foydalanadilar. Hozirgi yoshlarning fikricha, internet faqat ijobiy xususiyatlarga ega. Ular televizor, gazeta va jurnallarni noqulay va zerikarli deb o'ylashadi. Avvalgi avlod uchun televizorlar qanchalik darajada qulay va qiziqarli bo'lsa ,hozirgi yoshlar uchun ham internet, telefonlar qiziqarli va ijobiy shaklga egadir. Biz internetga biror ma'lumot qidirgani kirganimizda birinchi ma'lumotni ko'rganimizdan keyin ikkinchi ma'lumot "buni o'qing va yana nima borligini ko'ring" tamoyili bo'yicha tashkil etilgan bo'ladi. Bu omil esa o'z vaqtida bizning ko'p vaqtimizni oladi. Biz vaqtimiz qanchalik ko'p ketganini bilmay qolamiz. Albatta , internetning ham ijobiy tomonlari mavjud. Masalan, u ham ta'lim, ham intellektual rivojlanishga yordam beradi. Ota- onalar uchun bolalarni tarbiyalash va o'qitish uchun qimmatli materiallar masalan, ta'limga oid online o'yinlar, interaktiv darslar , rasm chizish darslari, ertaklar, turli xil tillarni o'rganish uchun materiallar mavjud bo'lgan ko'plab guruhlar va kanallar mavjud. Internet nafaqat aloqa sohasida balki ma'lumotlarga ega bo'lgan resurslarning ichida undagi ma'lumotlarda foydalanishimizda hech qanday cheklov yo'qdir. Bu cheklovlar yo'qligining ham o'ziga xos salbiy tomonlari ham bor deb o'ylayman. Bu salbiy tomon shundan iboratki, internet zo'ravonlikning turli shakllarini namoyon qiluvchi va uni targ'ib qiluvchi tasavvuf ,irqchilik, dinni no'to'g'ri talqin qiladigan saytlar va boshqalarni singdiruvchi ko'plab manbalarni o'z ichiga olgan.

Internet hozirgi yoshlarning ,qolaversa, butun zamonaviy insonlar hayotida muhim rol o'ynaydi. Internet o'tgan asrning eng buyuk muhim hayratlanarli ixtirosi hisoblanadi. Internetning yaratilishi taraqqiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Biz uyda o'tirgan holatimizda dunyoning istalgan nuqtasidagi voqealar va axborolarni bilib olishimiz mumkin. Internet sababli bolalar kitob o'qishni to'xtatdilar. Vaqt o'tishi bilan ularning dunyoqarashi, fikrlash darajasi qisqarib boradi. Ular faqat chat va forumlarda virtual muloqot bilan cheklanadilar. Ular haqiqiy hayotda har xil davralarda masalan do'stlari bilan suhbatlarida ,ilmiy uchrashuvlarda ma'ruza paytida yoki yaqin odamlarining tug'ulgan kunlarida nutq so'zlashga, tabrik yo'llashga qiynaladilar. Ular o'z fikrlarini xulosa qilib ayta olmaydilar, fikrlari tarqoq holda umumlashmagan holatda bo'ladi. Bunday qiyin vaziyatlarga tushib qolmaslik uchun kitob o'qib o'z fikr doiramizni kengaytirib borishimiz kerak deb o'ylayman.

Xulosa: internetning yoshlarga ta'sirini ko'rib chiqish va uning muloqot jarayonida o'rnini aniqlashdan iboratdir. XXI asr axborot texnologiyalari asri hisoblanadi. Bugungi kun taraqqiyotini jahon axborot tarmog'i yoki internetsiz tasavvur qilish mushkul, biroq undan unumli va foydali narsalar uchun foydalanishimiz mumkin. Internetdagi vaqtimizni dasturlarni tomosha qilish,yangi bilimlarni olish, o'z sohamiz bo'yicha materiallar olish, chet tillarini o'zlashtirish kabi foydali ishlarga sarflashimiz kerak. Zero, har qanday davlatning yoshlari o'z oldiga qo'yayotgan maqsadiga qarab, shu davlatning kelajagini bilish va belgilash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Marchenkova "Talabalarda kompyuterga qaramlikning oldini olishning ijtimoiy pedagogik jihatlari" darslik 2009-yil
2. Glistler " Yangi internet – navigator" ingliz tilida 1996-yil.
3. Nolden " Sizning birinchi internetga kirishingiz " 2006-yil.
4. G'aniyev " Internetning ijobiy va salbiy tomonlari " 2003-yil